

čt 24/9, 19:00 hod.

Boskovice

kostel sv. Jakuba Staršího

Hana Blažíková

soprán

Markéta Cukrová

alt

Collegium Marianum

Jana Semerádová

umělecká vedoucí

Lenka Torgersen

koncertní mistr

Vojtěch Semerád, Tereza
Horáková, Petra Ščevková,
Vojtěch Jakl, Jan Hádek
housle

Andreas Torgersen

viola

Hana Fleková

violoncello

Luděk Braný

kontrabas

Jana Semerádová

flauto traverso

Jan Krejča

theorba

Barbara Maria Willi

cembalo a varhany

Ve spolupráci s městem

Boskovice

program

Antonio Vivaldi (1678–1741)

Sonáta „Al Santo Sepolcro“ Es dur, RV 130

Largo molto

Allegro, ma un poco andante

Pierre-Gabriel Buffardin (ca 1690–1768)

Koncert e moll pro flétnu a orchestr

Allegro non molto

Andante

Vivace

Alessandro Scarlatti (1660–1725)

Stabat Mater pro soprán, alt a orchestr c moll

Stabat Mater dolorosa – Adagio

Cujus animam gementem – Moderato e dolce

O quam tristis – Poco andante

Quae mœrebat et dolebat – Adagio

Quis est homo – Andante

Quis non posset contritari – Andantino

Pro peccatis suae gentis – Moderato

Vidit suum dulcem natum – Moderato

Eia Mater – Andantino

Sancta Mater – Andante moderato

Fac ut ardeat cor meum – Andante molto

Tui nati vulnerati – Adagio

Juxta crucem – Andante smorzato

Virgo virginum praeclara – Allegro

Fac ut portem Christi mortem / Recitativo – Adagio e piano

Inflammatum et accensum – Andantino

Fac me cruce custodiri / Recitativo – Largo

Quando corpus morietur – Adagio e piano – Allegro

Sonáta (Sinfonia) *Al Santo Sepolcro* Antonia Vivaldiho (1678–1741) je vskutku dramatickým a nanejvýše příhodným preludiem dnešního večera. Hned první věta *Largo molto* nás strhne neúprosným ostinátem, bolestným a dramatickým harmonickým vývojem plným disonancí a chromatiky, tedy prostředky typickými pro hudební jazyk baroka, kterým skladatelé ztvárnili bolest a utrpení Krista i těch, kteří mu museli přihlížet. I druhá věta *Allegro, ma un poco andante*, která je koncipována jako fugato, je napsána v naléhavém, harmonicky neukotveném a sevřeném duchu a podtrhuje temnou a ponurou atmosféru *Settimana Santa*. Manuskript obou Vivaldiho skladeb s názvem *Al Santo Sepolcro* (RV 130 a RV 169) se nedatovaný nachází v Turíně. V roce 1728 byla po dlouhé době dokončena a vysvěcena kaple Santo Sepolcro na Sacro Monte ve Varallo, kde byl vystaven celý nový Nebeský Jeruzalém jako kopie Svatého města, kam se poutníci z Evropy kvůli několik staletí trvající válce s Turky nemohli vypravit. Je možné, že obě Vivaldiho *sinfonie* byly zkomponovány právě k této příležitosti. Nicméně právě tak se například v chrámech ve Vídni nebo i v Praze u repliky Božího hrobu konala ve Svatém týdnu představení a hudební produkce, na nichž mohla díla zaznít. V každém případě se jedná o nádherná, dramatická díla vybočující svým charakterem ze zbytku Vivaldiho tvorby.

Flétnista **Pierre-Gabriel Buffardin** (ca 1690–1768) byl jedním z nejznámějších flétnových virtuosů své doby a díky svému mistrovství se zásadním způsobem zasloužil o posunutí technických možností tohoto v 18. století velice oblíbeného nástroje. V mládí doprovázel francouzského vyslance do Cařihradu, kde se stal učitelem Johanna Jacoba Bacha – mladšího bratra Johanna Sebastiana Bacha. V letech 1715–1749 byl členem dvorní kapely saského kurfiřta v Drážďanech; vyučoval (mezi jeho studenty patřil vynikající flétnista a později také pedagog Johann Joachim Quantz), cestoval (v Paříži účinkoval na *Concerts Spirituels*), zajímal se o stavbu nástrojů a jejich všestranné využití při hře. Z jeho tvorby jsou dnes známá bohužel jen dvě díla – triová sonáta *A dur* a *flétnový koncert e moll*.

Ústředním dílem dnešního programu je dílo italského skladatele Alessandra Scarlattiho *Stabat Mater* pro sólový soprán, alt, dvoje housle a basso continuo.

Alessandro Scarlatti (1660–1725) je jedním z nejvýznamnějších italských barokních skladatelů. Jeho tvorba tvoří významný spojovací článek mezi raně barokním vokálním stylem a moderním operou ovlivněným stylem 18. století, jehož centrem se stala Neapol. Scarlatti celý svůj život zasvětil tvorbě ve dvou italských kulturních metropolích, v Římě a Neapoli. Jako žák Giacomu Carissimimu měl možnost se v Římě seznámit s díly Alessandra Stradelly a řady

severoitalských skladatelů. V Římě zastával post *maestro di cappella* na dvoře švédské královny Kristiny. Stal se rovněž členem *Academia de la Arcadia*, kde spolupracoval s Arcangelem Corellim a Bernardem Pasquinim.

V roce 1684 se stává *maestro di cappella* na dvoře neapolského místokrále a působí zde až do roku 1702, kdy Neapol opouští a vrací se do Říma, kde jako kapelník působí na dvoře kardinála Ottoboniho. Zároveň komponuje řadu úspěšných oper pro florentského milovníka opery Ferdinanda de' Medici. Po zbytek života se Scarlatti pohybuje střídavě mezi Neapolí a Římem, kde se intenzivně věnuje kompozici všech hudebních žánrů. Kromě řady oper je Scarlatti autorem duchovních děl, komorních děl i světských kantát, jichž v katalogu jeho děl najdeme přes 650. Zatímco v duchovních skladbách z římského období často ve Scarlattiho tvorbě převládá *stile antico*, tedy starý kompoziční styl v duchu skladeb Giovanniho Pierluigiho da Palestrina, v komorní tvorbě a kantátách se objevuje spíše *stile concertato* – nový styl ovlivněný operou, který zvolil i při kompozici *Stabat Mater*.

Právě tak jako známější *Stabat Mater* Giovanniho Battisty Pergolesiho je i Scarlattiho *Stabat Mater* jedním z posledních děl autora. Na objednávku *Confraternita della Vergine dei Dolori* tuto skladbu Scarlatti komponuje v roce 1724. V roce 1736 pro totéž bratrstvo komponuje své *Stabat* i Pergolesi. Podle dobové dokumentace se předpokládá, že Pergolesiho *Stabat* mělo nahradit Scarlattiho v očích objednavatelů již poněkud nemoderní kompozici. O mimořádných kvalitách a především kráse Scarlattiho skladby svědčí to, že v Pergolesiho *Stabat Mater* nalezneme ve struktuře, melodice a rétorice jasnou inspiraci Scarlattiho dílem, a jakkoliv je Pergolesiho *Stabat* svěbytné a originální, úcta ke Scarlattiho tvorbě a obeznámenost s ní je zřejmá.

Scarlattiho *Stabat Mater* má všechny atributy tzv. *nového stylu*, který je ovlivněn operou a pěveckou virtuozitou. Árie jsou téměř vždy uvozeny instrumentálními ritornely, které až na výjimky předjímají melodie v sólovém hlasu. Je zajímavé, že i přes inspiraci operou Scarlatti nepoužívá árie *da capo*, čímž celé dílo získá na kompaktnosti a naléhavosti. Především v sopránových áriích pak první housle většinou kopírují zpěvní linku a druhé housle doplňují harmonickou strukturu. Skladba obsahuje pouze dva recitativy, které se objevují až ke konci kompozice. Jsou určeny altu a jsou vždy introdukcí k sopránové árii. Je to model často využívaný právě v kantátách; po relativně pravidelném střídání árií mezi oběma sólisty mají recitativy silný dramatický účinek a napomáhají gradaci celého díla až k závěrečnému *Amen*.

Z árií ovlivněných operním stylem pak zřetelně vystupují čtyři části, které jsou zkomponovány v jiném duchu, vždy se jedná o části, kdy se oba sólové hlasy

setkají v duetu. Celou skladbu uvádí kontrapunkticky a harmonicky extravagantní až šokující *Adagio*. Kromě závěrečného Amen je ve *stile antico* zkomponovaná také část *Vidit suum dulce natum*. Část *Tui nati vulnerati* v pravém římském stylu jako by vyšla z pera Arcangela Corelliho. Scarlatti tímto kompozičním mistrovstvím celé skladbě dodává na plasticitě, pestrosti a nesmírné hloubce a zároveň ji rozčleňuje do logických celků.

Přestože Scarlattiho německý současník Johann David Heinichen považoval jeho styl kvůli neobvyklému zacházení s harmonií, enharmonickým záměnám a používání nečekaných disonancí za divoký a šokující, Scarlatti byl ve své době jedním z nejuznávanějších skladatelů a jeho tvorba se stala vzorem pro celou další generaci autorů včetně Georga Friedricha Händela.

Lenka Torgersen

Hana Blažíková se narodila v Praze, kde v roce 2002 absolvovala Pražskou konzervatoř ve třídě Jiřího Kotouče. Účastnila se mistrovských kurzů u Poppy Holden, Petera Kooije, Moniky Mauch a Howarda Crooka. Věnuje se interpretaci převážně barokního, renesančního a středověkého repertoáru a spolupracuje s orchestry a hudebními tělesy z celého světa, z nichž jmenujme alespoň Collegium Vocale Gent, Bach Collegium Japan, Sette Voci, Gli Angeli Genève, La Fenice, Tafelmusik, Collegium 1704, Collegium Marianum nebo Musica Florea. Hana Blažíková vystupovala na řadě významných mezinárodních festivalů, jako jsou MHF Pražské jaro, Oude Muziek Utrecht, Resonanzen (Vídeň), Tage Alter Musik (Řezno), Festival de Sablé, Festival de La Chaise-Dieu, Festival de Saintes nebo Arts festival Hongkong. V roce 2010 se zúčastnila významného turné s Bachovými *Matoušovými pašijemi* pod taktovkou Philippa Herrewegha. O rok později debutovala v newyorské Carnegie Hall s orchestrem Bach Collegium Japan pod vedením Masaaki Suzukiho a vystoupila v Janových pašijích s Bostonským symfonickým orchestrem. V roce 2017 se účastnila velkolepého projektu *Monteverdi 450* Sira Johna Eliota Gardinera a jeho Monteverdi Choir and Orchestras, v jehož rámci vystupovala po celé Evropě i v zámoří.

Podílela se na více než 20 CD nahrávkách, včetně vysoce ceněného kompletního vydání Bachových kantát s Bach Collegiem Japan. Hana Blažíková se věnuje také hře na gotickou harfu a je členkou souboru Tiburtina Ensemble, který se zaměřuje na interpretaci gregoriánského chorálu a raně středověké polyfonie.

Průzračný soprán rezidenční umělkyně letošního ročníku našeho festivalu zazněl na zahajovacím koncertě v Kroměříži a publikum ho může obdivovat ještě 9. 10. v Rájci-Jestřebí a 15. 10. v Mikulově; jako baskytaristka své punkrockové kapely Stillknox se představí 22. 10. v Brně.

Mezzosopranistka **Markéta Cukrová** je pro neobyčejnou všestrannost a cit pro styl vyhledávanou interpretkou hudby od středověku po 20. století. Úspěchy v interpretaci „staré“ hudby jí vynesly spolupráci s renomovanými tuzemskými i zahraničními soubory a orchestry (La Risonanza, Mala Punica, Les Muffatti, Collegium Marianum, Collegium Vocale Gent, Collegium 1704, Musica Florea, Ensemble Inégal, Orkiestra Historyczna, Göttingen Festival Orchestra), s nimiž se podílela na víc než dvaceti nahrávkách. V romantickém a moderním repertoáru vystoupila pod taktovkou J. Bělohlávka, J. Hrůši, J. Latham-Koeniga, M. Ivanoviče, J. Kyzlinka za doprovodu České filharmonie, SOČRu, FOKu, Košické, Plzeňské, Brněnské, Ostravské, Zlínské a Varšavské filharmonie. Vedle rozsáhlé koncertní činnosti se věnuje i divadelní práci. Za roli Dardana v Händelově opeře *Amadigi di Gaula* na Händelfestspiele v německém Göttingenu si vysloužila nadšené kritiky a pozvání festivalu k samostatnému recitálu. Následovala hostování na scénách Národních divadel v Košicích (Händel / *Alcina*), Brně (Martinů / *Hry o Marii*, Purcell / *Dido a Aeneas*, Saariaho / *Láska na dálku*, Rossini / *Hrabě Ory*) Praze (Monteverdi / *Orfeo*, Händel / *Rinaldo*, Martinů / *Julietta*) a Ostravě (Britten / *Znásilnění Lukrécie*, Gluck / *Ifigenie v Aulidě*). V roce 2018 byla nominovaná na ceny Thálie a Jantar za vynikající ztvárnění operní role. V tomto roce se v ND Brno podílela na světové premiéře Ivanovičovy a Radokovy opery *Monument*, v níž ztvárnila roli Sochařovy manželky.

Markéta Cukrová se též věnuje pedagogické práci na specializovaných technických a interpretačních kurzech pro mladé zpěváky (Liteň, Valtice, Holešov, Kunín, Telč) a propagaci a osvětě klasického zpěvu.

Foto: Petr Dyrč

Pražský soubor **Collegium Marianum** se od svého založení v roce 1997 věnuje provádění hudby 17. a 18. století se zaměřením na české a ve střední Evropě působící autory. Jako jeden z mála takto profilovaných profesionálních souborů v ČR má na repertoáru nejenom koncertní díla, ale pravidelně se také věnuje scénickým projektům. Soubor působí pod uměleckým vedením flétnistky Jany Semerádové, jejíž badatelská činnost, stejně jako její studium barokní gestiky, deklamace a tance umožnily rozšířit umělecký profil souboru od čistě hudebního zaměření k propojení s barokním tancem a divadlem a jsou také předpokladem nevšedních dramaturgií souboru s řadou novodobých premiér děl hudební historie. Soubor úzce spolupracuje s významnými evropskými dirigenty, sólisty, režiséry či choreografy, vystupuje na řadě renomovaných festivalů. V letošním roce pořádá Collegium Marianum již dvacátý cyklus koncertní řady nazvané Barokní podvečery. Svou tematicky zaměřenou dramaturgií a úzkým propojením s historickými prostory starobylé Prahy představují Barokní podvečery ojedinělý projekt nejen v českém, ale mezinárodním kontextu. Collegium Marianum je rezidenčním souborem Mezinárodního hudebního festivalu Letní slavnosti staré hudby. Významná je též spolupráce s loutkovým divadelním souborem Buchty a loutky, se kterým Collegium Marianum uvádí originální projekty (loutková opera Calisto nebo inscenace Händelovy pastorální opery Acis and Galatea).

Již přes deset let soubor úspěšně spolupracuje s hudebním vydavatelstvím Supraphon. V roce 2010 se Collegium Marianum stalo nositelem ocenění za zásluhy o kvalitu a šíření české hudby udělovaného českou sekcí Mezinárodní hudební rady UNESCO.

Foto: Petra Hajsáková

Flétnistka **Jana Semerádová** je absolventkou Pražské konzervatoře, Filozofické fakulty UK (Teorie a provozovací praxe staré hudby) a Královské konzervatoře v Den Haagu (ve třídě Wilberta Hazelzeta). Je laureátkou mezinárodních soutěží v Magdeburku a Mnichově. Je uměleckou vedoucí souboru Collegium Marianum a dramaturgem koncertního cyklu Barokní podvečery a mezinárodního festivalu Letní slavnosti staré hudby. Věnuje se intenzivní badatelské činnosti v českých a zahraničních archivech a studiu barokní gestiky, deklamace a tance. Své dramaturgie nezřídka staví na propojení hudebního a dramatického umění a zasazuje je do autentického prostředí pražských barokních sálů. Pod jejím vedením Collegium Marianum každoročně uvádí několik novodobých premiér. Na svém kontě má řadu CD, u vydavatelství Supraphon nahrála svá profilová CD *Solo for the King* a *Chaconne for the Princess*. Vystupuje na významných evropských pódii, jako sólistka spolupracovala s Magdalenou Koženou, Sergiem Azzolinim, Enricem Onofrim a pravidelně účinkuje se soubory Akademie für Alte Musik Berlin, Wrocławska Orkiestra Barokowa, Batzdorfer Hofkapelle, Ars Antiqua Austria či moderntimes_1800. V roce 2015 se habilitovala na HAMU v Praze a získala docenturu v oboru flétna. V roce 2019 obdržela cenu Pražské skupiny Společnosti pro vědy a umění.

Foto: Petra Hájská

Lenka Torgersen studovala hru na housle na plzeňské konzervatoři a poté na AMU ve třídě Václava Snítla. Po absolutoriu v roce 1998 se začala intenzivně věnovat hře na barokní housle a v letech 1999–2003 se zdokonalovala na Schole Cantorum Basiliensis pod vedením Chiary Banchini.

Je koncertním mistrem souboru Collegium Marianum, v letech 1999–2012 působila jako koncertní mistr souboru Collegium 1704. Pravidelně spolupracuje s dalšími českými i zahraničními soubory, například La Cetra Barockorchester Basel, Ensemble 415, Freitagsakademie Bern, conSequenza, Ensemble Inégal, Les Traversées Baroques, Orchester der J. S. Bach-Stiftung St. Gallen, Ensemble Tourbillon a další. Jako komorní hráčka i sólistka vystupuje na významných evropských pódiiích a festivalech (například MHF Pražské jaro, Festival d'Ambronay, Festival de Sablé, Festival La Chaise-Dieu, MA Festival Brugge, Festival Oude Muziek Utrecht, Innsbrucker Festwochen der Alten Musik, Festival del Camino de Santiago nebo Festival Santander) a spolupracuje s předními osobnostmi staré hudby, jako jsou Chiara Banchini, Gustav Leonhardt, René Jacobs, Andrea Marcon, Jordi Savall, Andrew Parrott a Attilio Cremonesi.

Nahrává pro renomované světové společnosti jako Harmonia Mundi, Accent, Zig-Zag Territoires a Pan Classics. Jako sólistka se v roce 2010 ve spolupráci se souborem Collegium 1704 podílela na nahrávce instrumentálních děl Antonína Reichenauera, za niž získala ocenění Diapason d'Or. V roce 2013 natočila sólové CD s názvem *Il Violino Boemo* pro společnost Supraphon, na němž v novodobé premiéře oživila sonáty českých houslových virtuosů 18. století Františka Bendy, Josefa Antonína Gureckého a Františka Jiránka. I tato nahrávka se setkala s nadšeným ohlasem domácích i zahraniční kritiky.

Stabat Mater dolorosa

Juxta crucem lacrimosa
dum pendebat Filius.

Cuius animam gementem
Contristatam et dolentem
Pertransivit gladius.

O quam tristis et afflicta
Fuit illa benedicta
Mater unigeniti!

Quae moerebat et dolebat,
Pia Mater, dum videbat
Nati poenas incliti.

Quis est homo qui non fleret,
Matrem Christi si videret
In tanto supplicio?

Quis non posset contristari,
Christi Matrem contemplari
Dolentem cum Filio?

Pro peccatis suae gentis
Vidit Iesum in tormentis,
Et flagellis subditum.

Vidit suum dulcem natum
Moriendo desolatum
Dum emisit spiritum.

Eia Mater, fons amoris
Me sentire vim doloris
Fac, ut tecum lugeam.

Sancta Mater, istud agas,
Crucifigi fige plagas
Cordi meo valide.

Fac, ut ardeat cor meum
In amando Christum Deum
Ut sibi complaceam.

Vedle kříže Matka stála,

hořké slzy prolévala,
neboť na něm visel syn.

Její duši zarmoucenou,
nářku plnou, utrápenou,
pronikl meč bolesti.

Ó, jak smutná, otřesená
byla ona požehnaná
matka syna Božího.

Co cítila, jak trpěla
svatá matka, když viděla
rány syna slavného.

Kde je člověk, jenž zadrží
pláč, když vidí matku Boží
v takovém ponížení?

Kdo nechápe její smutek,
necítí, co svatá matka,
trpí spolu se synem?

Hle, pro hříchy lidstva všeho
vidí v mukách syna svého,
jak je krutě bičován.

Vidí svoje drahé dítě
v umírání opuštěné,
když vydechne naposled.

Ejhle, matko, lásky zdroji,
dej mi cítit bolest svoji,
dej mi s tebou prožít žal.

Svatá matko, rány svého
syna ukřižovaného
pevně vbij do srdce mého.

Dej, ať srdce moje hoří
láskou ke Kristu a Bohu,
abych se mu podobal.

Tui nati vulnerati,
Tam dignati pro me pati,
Poenas mecum divide.

Juxta cruce[m] tecum stare,
Et me tibi sociare
In planctu desidero.
Fac me tecum, pie, flere,
Crucifixo condolere,
Donec ego vixero.

Virgo virginum praeclara,
Mihi jam non sis amara
Fac me tecum plangere.

Fac, ut portem Christi mortem
Passionis fac consortem,
Et plagas recolare.
Fac me plagis vulnerari,
Fac me cruce inebriari,
Et cruore Filii.

Inflammat[us] et accensus
Per te, Virgo,
sim degensus
In die iudicii.

Fac me cruce custodiri
Morte Christi praemuniri
Confoveri gratia.

Quando corpus morietur,
Fac, ut animae donetur
Paradisi gloria.
Amen.

Tvého syna zraněného,
i pro mne umučeného
rány se mnou rozděluj.

Dej mi s tebou zaplakat,
s ukřižovaným bolest znát,
dokud tady budu žít.
Vedle kříže s tebou stát,
k tvému nářku se přidat,
po tom toužím nejvíce.

Panno panen přeslavná,
buď mi vždy nakloněná,
nech mě s tebou nářkat.

Dej, ať s tebou smrt Kristovu
znovu na sobě nést mohu,
rány jeho prožívat.
Bolest jeho, utrpení,
dej i křížem opojení,
až do krve zraněn být.

Plameny smrti abych nebyl
spálen tebou, Panno, učiň,
abych byl ochráněn v onen
hrozný soudný den.

Kriste, až budu umírat,
dej mi skrze matku dojít
k touženému vítězství.

Po smrti pak mého těla
dopřej, aby duše směla
vejít v ráje království.
Amen.